

A Földtani, Geofizikai és Bányászati Adattár ismertetése

A Magyar Bányászati és Földtani Hivatal (MBFH) feladatai körébe tartozik a földtani, geofizikai és bányászati kutatások eredményeinek gyűjtése, megőrzése, és az adatok megfelelően szabályozott, korszerű szolgáltatása. Az Adattár 1952-es megalakulása óta a következetes dokumentum- és adatgyűjtésnek, az egységes adatállománynak, az áttekinthető nyilvántartási rendszernek köszönhetően az ország legnagyobb, felbecsülhetetlen értékű földtani adategyüttesével rendelkezik. A földtani kutatások adatainak megőrzésére közel egy évszázada született az első jogszabály. Az állam által kijelölt adatkezelő a kezdetektől napjainkig – jogfolytonosan – a mai Magyar Állami Földtani, Geofizikai és Bányászati Adattár (FGBA) mindenkori elődje, illetve az azt befogadó intézmény volt. Az Adattár – azaz az állam – által gyűjtött adatokhoz történő hozzáférés szabályozása ugyancsak sokszor változott. A jelenlegi szabályozás alapja a két évtizede elfogadott adatvédelmi törvény, illetve az azt felváltó 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról, különösen annak közérdekű adatokra vonatkozó része. Az FGBA által kezelt adatok közérdekűek, túlnyomórészt nyilvánosak, ismételten hasznosíthatók és hasznosítandók.

Az adattári állomány többsége – a hagyományos szóhasználatot követve – két nagy csoportot alkot: jelentések (kutatási, vizsgálati, módszertani, térképezési és egyéb jelentések), és fúrási dokumentációk (fúrásleírások, fúrási naplók, vízföldtani naplók, kútkönyvek stb.). Az Adattárban kezelt és nyilvántartott dokumentumok száma meghaladja a 350 000-et. Az állományban hagyományos katalógusrendszer, illetve különféle számítógépes adatbázisok segítségével tájékozódhatunk.

A kutatási jelentések hatékony előkeresését az adattári olvasóteremben található hagyományos katalógusrendszer segíti, amely három szempont szerint rendezti a teljes anyagot: szerzők, terület és tárgy szerint. A betűrendes, ezen belül időrendi sorrendben lerakott kartonokon fel van tüntetve a szerző(k), a dokumentáció címe és leltári száma, ami alapján a dokumentum kikérhető olvasótermi tanulmányozásra.

Mélyfúrási dokumentáció gyűjteményünk két nagy egységből áll: vízkutató fúrások és minden egyéb más (nyersanyagkutató, térképező, talajmechanikai, alap- és szerkezetkutató stb.). Minden egyes fúrásról a legfontosabb azonosítók feltüntetésével kataszteri karton készült (községnév, jel, szám, befejezés éve, jelleg, koordináta, korbesorolás, hasznosítható nyersanyag, vízádatok – vízhőfok, nyugalmi vízszint, vízhozamok –, vizsgálatok, leltári szám stb.). A „nem vizes” fúrások kartonjait helységek szerint betűrendben, illetve ha a helység területén több célú kutatás is folyt, akkor a kutatási cél szerint a fúrási számok sorrendjében tároljuk. Összesen – a vízkutató fúrások nélkül – kb. 111 000 db fúrás szerepel a nyilvántartásunkban.

A vízkutató fúrások kartonjai megyénként, azon belül helységenként, növekvő sorszám szerint vannak rendezve. A vízkutatásoknak csak kétféle betűjele lehet: B - belterület, illetve K - külterület. A vízkutató fúrások Megjegyzés rovatában szerepel a fúrás közelebbi megnevezése, helye (utca, vízmű stb.), vagy ha a fúrás eredetileg nem vízkutató céllal mélyült (szénhidrogén-kutató, szénkutató stb., az eredeti fúrás jelével és számával). Összesen közel 80 000 db vízkutató fúrás szerepel a nyilvántartásunkban, közülük mintegy 54 000-ről van valamilyen részletes dokumentáció, leírás (papír, mikrofilm) az adattárban. Ezek száma korábban évente 800-1000 tétellel nőtt, az utóbbi években 2-300 tétellel gyarapszik.

A vízkutatásban a geofizikai adatoknak is fontos szerepük van. A fúrás kitéréséhez a felszíni mérések adnak hasznos információkat. A különböző geofizikai módszerek a vízáadó rétegek és a törésrendszerek kimutatásával segítik a vízfúrások optimális helyének kijelölését. A már lemélyített fúrások esetében pedig a mélyfúrási geofizika segíti széles körű módszeregyüttesével a harántolt képződmények pontos megismerését. A vonatkozó rendelet értelmében – bizonyos kivételektől eltekintve – minden 30 méternél mélyebb kút esetében kötelező geofizikai és kútszerkezeti (valamint hidrodinamikai) méréseket végezni, ennek megfelelően ma már a legtöbb vízföldtani napló karotázsszelvényt is tartalmaz. Korábban főként ellenállásszelvényt mértek, később ezt természetes

potenciál-, gamma-, lyukbőség és egyéb mérésekkel egészítették ki. Ezek a karotázsmódszerek a vízre, illetve a tároló kőzetre, valamint a kút kiképzésére vonatkozóan szolgáltatnak fontos információt.

Az Adattár állományának jelentős része nyilvános, bárki számára hozzáférhető adatokat tartalmaz. Kivételt képeznek a bányászati jog jogosultja által szolgáltatott adatok, amelyeket a jogosultság időtartama alatt üzleti titokként kell kezelni, valamint a döntéselőkészítő adatokat tartalmazó dokumentumok. Az ilyen, korlátozott hozzáférésű adatok is megismerhetők, ha az adatgazda engedélyt ad erre. Igény esetén az Adattár munkatársai tájékoztatást adnak a szükséges engedélyekről és azok megszerzésének módjáról.

A dokumentum- és adatállományok sajátosságainak, valamint az adatok iránti – várhatóan a továbbiakban is folyamatosan növekvő – igények teljesíthetőségének figyelembevételével alakítottuk ki legfontosabb számítógépes adatbázisainkat. Ily módon lehetővé vált a tárolási helytől független tájékoztatás, illetve tájékozódás. Számítógépes adatbázisaink kb. 165 000 jelentés bibliográfiai adatait tartalmazzák, és kb. 190 000 fűrásról tudnak adatot szolgáltatni. Adatbázisaink lényegében a papíralapú katalógusrendszer adatait tartalmazzák. Előnyük a hagyományos nyilvántartással szemben, hogy itt a keresési lehetőség korlátlan, bármelyik nyilvántartott adatra rákérdezhetünk, és ennek megfelelően több találat lehetséges. Az MBFH honlapján (www.mbfh.hu) a Közszolgáltatás – Adattárak – MÁFGBA menüpont alatt található részletes tájékoztatás a szöveges, illetve a térinformatikai adatbázisainkról. Az Adatbázisok menüpont alatt a *Jelentés-nyilvántartás adatbázisban* jelentésekre, a *Megkutatottsági térképek térinformatikai adatbázisában* pedig – digitális térképen – a fűrási dokumentációkra kereshetünk.

Ha a felhasználó pontosan tudja, melyik adatforrásból mit és milyen formában szeretne, továbbá ismeri a vonatkozó adatszolgáltatási díjakat, levélben, faxon, vagy e-mailen közvetlenül megküldheti igényét. Ha az adatkiválasztáshoz előzetes áttekintésre, válogatásra van szükség, akkor személyesen vagy a honlap segítségével, esetleg telefonon, e-mailen célszerű megkezdeni a tájékozódást.

A dokumentációk olvasótermünkben térítésmentesen tanulmányozhatók, illetve meghatározott díjszabás alapján azokról másolat készítését lehet kérni. A Magyar Állami Földtani, Geofizikai és Bányászati Adattár kezelésében lévő adatokba történő betekintésnek és az adatok kiadásának módját, valamint az adatközléssel kapcsolatos, felszámítható költségtérítés mértékét az MBFH elnökének 1/15/2007 számú utasítása szabályozza, amely a honlapon (Közszolgáltatás – Adattárak menüpont alatt) megtalálható.

Az Adattár címe: 1145 Budapest, Columbus u. 17-23.

Tel.: (+36-1) 373-1842, 373-1847

Nyitva tartás: minden nap 9h-14h-ig, új anyag kiadása csak hétfőn, szerdán és pénteken (kedden és csütörtökön a katalógusok, valamint a korábban kiadott anyagok tanulmányozhatók).

Az ismertetőt összeállította: Lengyel Ilona és Zsadányi Éva adattári szakreferens (2012. június)